

READING AND LECTURING SKILLS

Merima-Carmen Petrovici

Assoc. Prof., PhD, Ecological University, București

Abstract: We consider that reading (lecture) is the form by which the student in the secondary classes not only enriches his own knowledge background, or develops his reading skills and abilities, but also is the activity which helps him create his own universe, understands the mechanism that his society is based on, manages to understand the expectations that the society has from him, and how he can fulfill these requirements. A good teacher which teaches Romanian will be able to channel the reading activity in such a manner that will be proper for extracting the maximum informational amount, that will help him "help himself". The part the school plays is to help the student fit better within the society. Or this can only be achieved according to the competences and respecting the necessary moral norms. Through lecture, the students find it easy to achieve and develop under a conducted and advised observation process.

Keywords: lecture, intellectual work, social and school success, motivation, value

Lectura presupune contactul și asimilarea corectă a unor mesaje, prin care elevul/individul își actualizează cunoștințele, dar și descoperă noi adevăruri.

A aborda problema lecturii înseamnă a deschide porțile unei zone vaste și complexe care poate fi cercetată din mai multe perspective, cu diverse mijloace (tehnice, nontehnice). Tehnicile muncii intelectuale cu cartea presupun în primul rând eforturi pentru coerență, logică, o bună capacitate de sistematizare, selecție și aprofundare. Cartea este unul dintre cele mai vechi și sigure mijloace de informare, cu multiple avantaje: atât din perspectiva diversității domeniilor din care oferă informații, cât și din cea a facilității transmiterii acestora.

Competența lectorală – de la definiții la structuri funcționale

Pornind de la faptul că prin lectură se înțelege ansamblul activităților perceptivă și cognitive vizând identificarea și comprehensiunea mesajelor transmise scriptic, în lucrarea *Introducere în teoria lecturii*, Paul Cornea¹ descrie două accepțiuni majore ale conceptului de lectură: una restrânsă la comunicare scriptică², cealaltă, extinsă la orice tip de comunicare. În viziunea autorului, cel de-al doilea sens al conceptului e foarte larg, întrucât se referă la identificarea și comprehensiunea mesajelor transmise cu ajutorul altor sisteme semnificante decât grafismul, deci, în limbajul lui Hjelmslev, cu alte "substanțe ale expresiei". În felul acesta, orice sistem de semnificații, fie artificiale (codate într-o intenție semnificativă), fie naturale (posedând prezumtiv o sintaxă, așadar reguli de combinare și o semantică, deci un repertoriu finit de echivalențe), poate fi în principiu citit. Există astfel de lecturi tactile (alfabetul Braille), optice (nedescifrarea caracterelor înscrise de un ordinator), dar și lecturi ale codului genetic, liniilor palmei (chiromanție), trăsăturilor feței (fizionomie), caracterelor scrisului (grafologie), viselor (psihanaliză), lecturi ale îmbrăcăminții („Ces tristes vêtements ou je lis mon malheur”-Corneille), peisajelor, etc.

¹Cornea, P., (1989), *Introducere în teoria lecturii*, București, Editura Minerva, pp.114,206.

² <https://dexonline.ro/definitie/lectura>.

În acest înțeles, lectura devine o formă universală a semiozei, un mod de a instaura (mai mult sau mai puțin arbitrar) semnificații, de a corela conținutul unor expresii date”.

La originea cuvântului lectură e rădăcina indo-europeană ”leg” (cu sensul de împreunare, reunire), conservată în greaca veche (”Leg-ein”), latină și albaneză. În limbile moderne, termenul vine din latinescul târziu ”lectura” (derivat din ”lectum”, supin al lui ”legere”, impus în defavoarea latinescului classic ”lectionis”), trecut în franceză (sec XIV) sub forma ”lecture”, de unde a emigrat în engleză și în alte limbi.”

Determinările și constatările unor cercetări existente la ora actuală în Europa³ arată scăderea calității practicilor lecturii în școli, dar și la adulți, precum și impactul acestui fenomen de vulnerabilitate asupra rezultatelor slabe în reușita școlară și socială.

Prezentăm pe scurt câteva din constatările unor cercetări empirice referitoare la efectele diminuării/lipsei practicilor lecturii în școli:

- *Iletrismul* este o consecință clară a incapacității unui subiect de a citi, de a lectura, de a parcurge conștient conținuturi școlare de o manieră sistematică, continuu, pe termen rezonabil în perioada școlară.
- *Analfabetismul funcțional* este datorat slabei competențe lectorale generate de instituția școlară, de indicele scăzut al motivației și preocupărilor de intensificare a timpului orientat spre lecturi științifice mai puține și ale altor eforturi de educație nonformală asociate.
Datele statistice din țări precum Elveția, dar și din România prin rapoartele oficiale nu pot ascunde o creștere a fenomenului, în rândul adulților,
- *Slaba capacitate de literație*, înțelegând prin aceasta, capacitatea de a utiliza imprimatul scris necesare pentru funcționarea societății, atingerea obiectivelor comunitare familiale, parcurgerea unor informații prin care s-ar putea dezvolta potențialul subiectului
- *Incapacitatea lingvistică* a subiecților de a face corespondențe sinonimice între un text și informațiile dintr-un alt text, de a nu putea face deducții, de a nu putea integra mai multe elemente sub o altă formă de exprimare –simboluri, forme geometrice, grafice, diagrame-de a nu reflecta asupra lucrurilor scrise, de a nu lua parte la varietatea dezbaterii pe documente scrise-de ex. anchete sociale, de a construi/a da răspunsuri scrise cu prezentarea unor puncte de vedere deosebite, de a oferi argumente temeinice pe care le are subiectul ca mod oral de exprimare, pentru a nu vorbi de texte în limbi străine.

În vederea ameliorării competenței lectorale, sunt necesare eforturi convergente ale școlii, profesoriilor, părinților deopotrivă și mediului familial în întregul său.

Dintre cauzele care determină competențe lectorale scăzute, se pot enumera:

- * slaba informare/ prelucrare în școală a componentelor competenței lectorale ;
- * necorelarea componentelor ce definesc competența la citire și pentru alte sarcini școlare la alte discipline de învățământ - Istorie, Matematică, Cultură civică, etc., elemente care pot conduce la creșterea competenței lectorale.

Conduita elevilor și profesoriilor în domeniul lecturii – Instrumente de investigație

Tradițional, școala și profesorii erau interesați de creșterea sau de menținerea, acolo unde nivelul era ridicat, nivelului motivațional prolectură.

În prezent preocuparea pentru lectura elevilor și a tinerilor continuă să existe, în ciuda datelor statistice alarmante. În acest sens, intensificarea eforturilor este și un răspuns la îngrijorările cu privire la degradarea calității nivelului de exprimare,

³ <http://www.oecd.org/pisa/46643496.pdf>.

regășibilă până la nivelul liceului sau al intrării în învățământul superior.

Din lunga listă a cauzalităților explicative menționăm:

-Cuprinderea globală în școlaritate obligatorie, cea care asigură învățarea cititului la aproape toată populația școlară din ciclul de achiziții fundamentale – clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a. De reținut este faptul că școala, oricâte eforturi ar face, nu reușește să compenseze vulnerabilitățile mediului familial, care, la rândul-i tratează cu superficialitate eforturile școlii și ale profesorilor de a recupera din deficiențele mediului de proveniență;

-Comunicarea și elaborarea/rafinarea exprimării corecte, orale și scrise, nu se pot forma decât prin exercițiu repetitiv, controlat, îndrumat și corect evaluat, precum și prin reflecții adâncite asupra motivațiilor facile ale elevilor cu privire la relația dialectică între procesul evolutiv al învățării cititului și lecturile elevilor din marii scriitori, echivalând între anumite limite, cu un mod discret de a participa, într-o măsură sau alta, la procesul răspândirii de creație. Concluzionăm că lectura bine orientată și selectată nu poate fi pasivă, neutră cognitiv și socio-afectiv.

De aici, recunoașterea unui fapt simplu: pe măsură ce elevul cititor progresa în formarea competenței lectorale odată cu maturizarea sa, pe măsură ce lista lecturilor se diversifică tematic și stilistic ca exprimare, concomitent se ameliorează capacitățile sale atenționale (în special de concentrare) și imaginative, reflecția și puterea narativă se vor exterioriza social și școlar, procesele de identificare cu eroii cărților vor fi mai frecvente.

Consecința formativă: progresiv se formează un crescut potențial acțional al realizării unui discurs interior care se poate manifesta școlar și extrașcolar, în contexte favorizante.

De aici și solicitarea de a da răspunsuri la întrebarea: „Când (vârsta) și cum (psihopedagogic) se recomandă a începe punerea bazelor citirii corecte, fluente prin lecturi ale textelor școlare și extrașcolare, ale progresului de apropiere de competența lectorală?”

Răspunsul la „Când?” nu este ușor de dat: începând cu clasele terminale ale ciclului primar, continuând progresia în clasele gimnaziale și adâncindu-se calitatea în perioada adolescenței (în clasele postgimnaziale) –liceu, școala profesională, socotită de unii autori, vârsta privilegiată a lecturii este adolescența.

Argumentele de susținere nu lipsesc. Astfel: adulții cultivați păstrează de regulă amintiri plăcute cu privire la lecturile parcurse și rolul acestora în diferitele momente ale vieții; orientarea profesională este frecvent legată de rolul unor lecturi realizate în adolescent; orientarea valorică și caracterială sunt plasate ca fiind determinate de lecturile semnificative dintr-o anumită perioadă a vieții subiectului; dincolo de lecturi sunt prezenți, firesc și alți factori corelați: ambianța socială și contextul socio-cultural, cu rol semnificativ în calitatea integrării subiectului în mediul său existențial; practicile inteligente ale unor profesori sau persoane apropiate și aflate în mediul proximal al subiectului.

Continuând analiza factorilor motivați și explicativi prin influențele lor asupra conduitei prolectorale în timpul școlarității, ajungem la cel puțin șase întrebări cadru:

1. De ce și pentru ce să citim / să lecturăm ?
2. Ce să citim astfel încât lecturile noastre să fie utile și utilizabile în mediul opțiunilor elevilor?
3. Cum să citim textele lecturilor recomandabile sau găsite din propria inițiativă?
4. Care sunt oportunitățile oferite elevilor de școală și de profesorii lor de limba și literatura română, dar și de alte specialități, cu efecte stimulative

- pentru creșterea interesului pentru lectură?
5. Care este și în ce condiții se manifestă conduita mediului familial care poate favoriza comportamentul elevului proiectură?
 6. În ce măsură mass-media (radio, tv, film, mijloacele de comunicare informațională) sunt stimulative pentru cunoașterea și diseminarea principiilor specifice sferei motivaționale proiectură, pentru formarea progresivă a competenței lectorale predictive, creative la elevi?

Pe un astfel de fond interogativ, s-au născut proiecte și programe destinate motivării elevilor pentru lectură în școală ⁴.

Ce să citim și unde?

În școala din România, programele școlare recomandă elevilor anumite lecturi obligatorii și facultative potrivit nivelului de vârstă, nevoilor și intereselor cunoscute sau anticipate. Multe dintre acestea pot fi cunoscute, venite, recomandate de alți colegi, important fiind aici ca elevii să simtă și până la urmă să argumenteze că ei înșiși au nevoie de aceste lecturi.

Să ne imaginăm o clasă de elevi despre care avem informații că nu le place să citească / să lectureze. Aceștia nu au speranța că vor reuși să parcurgă o carte mai mică sau mai mare de circa 30-50-100-150 de pagini.

Experimentul simplu ar putea începe prin crearea unui cadru școlar de organizare, diferit decât sala de clasă, anume creat / organizat puțin altfel, în care sunt prezente doar scaunele așezate după dorința elevilor, pereții fiind acoperiți cu panouri, afișe, un ecran și un videoproiector, un aparat audio care să redea vocea marilor actori povestitori. Singurele condiții pe care ar trebui să le respectăm ar fi ca elevii să fie voluntari și să aibă același nivel de vârstă, numărul optim, ar fi 12-12 elevi.

Ce să citim?

Importante, în răspunsurile la această întrebare sunt criteriile de selecție ale lecturilor, recomandarea noastră situându-se în jurul:conceptului de interes al elevilor;valorii finalității educative; desigur, la clasele mai mari, putem apela la o mică anchetă pentru cărți bune, recomandate de elevii înșiși, de profesor, uneori chiar de părinți cu ceva experiență școlară sau chiar de ghiduri speciale pentru un astfel de exercițiu. În literatura domeniului, găsim câteva lucrări de referință, care cuprind liste de cărți și texte integrale sau decupaje de texte / selecții deja făcute.

Cum să citim?

Elementele de metodologia lecturii sunt multiple, mulți experți recomandă proceduri și etape, modele dintre cele mai tentante. Oricum, modurile de lectură corelează pozitiv cu scopurile lecturii, cu nevoile elevilor cititori. Între acestea recunoaștem valoarea câtorva, menționate de specialitate:simplu divertisment;sursă de informare;suport pentru îmbogățirea culturii;sursă de reflecție după lectură;asigurarea unei stări de bine; ș.a.m.d

Pragmatic vorbind, după alegerea unei cărți pentru lectură, pot urma câteva etape, cum ar fi:

- a) Abordarea integrală a textului;
- b) Decuparea unor părți/secvențe textuale care par mai interesante pentru elev, sau mai relevante în raport cu recomandările profesorului sau a celui care ne-a făcut recomandarea;
- c) Montarea și integrarea lecturii criteriale, putând fi:
 - crearea unei atmosfere de natură să suscite interesul;

⁴ Programa opțională pentru disciplina "Lectura și abilitățile de viață", aprobată prin O.M.E.C.T.S. nr. 3961/3.05.2012

- construirea unui scenariu care să permită dezlegarea unor enigme ;
 - însoțirea textelor de lectură cu introducerea unor fragmente muzicale (partea sonoră) sau chiar a unor montaje vizuale, picturale;
 - asocierea textelor cu unele elemente de biografie (prezentarea autorului), cu alte descrieri de epocă istorică, ilustrații, aduse de elev sau profesor
- d) Evaluarea atentă, dar discretă a contribuțiilor elevilor, cu corelarea valorii textelor, imaginilor, animațiilor, filmelor, dispozitivelor, jocurilor de rol.
- e) Jocul întrebărilor, al opiniilor elevilor reciproc adresate, fie profesorului, fie unui invitat.

În finalul acestei abordări se poate completa un tabel cu răspunsurile elevilor la chestionarul special adresat lor cu privire la problematica dezbătută.

În mediile studiilor hermeneutice, precizează U.Ecco⁵, se utilizează o trihotomie, cea dintre „interpretare în sens de cercetare a unei *intentio auctoris*, interpretare ca investigare a unei *intentio operis* și interpretare ca impunere a unei *intentio lectoris*”.

Este limpede faptul că cele trei tipuri de intenții sunt legate de text și mai precis de sensul textului. Astfel, în procesul lecturii unui text, pentru identificarea sensului acestuia, se pot parcurge următoarele etape:

- căutarea, identificarea în text a mesajului pe care autorul a dorit să-l spună (*intentio auctoris*);

- căutarea, surprinderea sensului ascuns al textului, adică al mesajului pe care textul îl transmite cititorului, independent de intenția autorului său (*intentio operis*);

Dacă sunt parcurse primele două etape se poate trece la un nivel superior al interpretării și anume:

- căutarea în text a ceea ce spune el ” în raport cu propria-i coerență textuală și cu situația sistemelor de semnificare la care el se raportează”⁶;

- căutarea, identificarea în text a elementelor pe care cititorul le descoperă prin raportare la experiențele anterioare, la propriul sistem de semnificare, sau pur și simplu pentru că așa dorește el să le vadă (*intentio lectoris*).

Această situație este foarte frecventă în viața noastră ; de cele mai multe ori, vedem ceea ce dorim să vedem, auzim ceea ce dorim să ni se spună, nu ceea ce este și se petrece în realitate.

În esență, dacă acceptăm faptul că scopul interpretării unui text este de a căuta ceea ce a dorit autorul să ne spună, admitem și faptul că:

- un text poate genera o multitudine de interpretări, deci o infinitate de sensuri, pe care autorul poate sau nu să le conștientizeze,

- dacă există o infinitate de interpretări, este aproape imposibil de a găsi un singur sens al unui text,

- nu se știe care dintre cele trei *intenții* - *auctoris*, *operis* sau *lectoris* - generează infinitatea interpretărilor.

În contextual celor prezentate, merită menționat principiul hermeneutic conform căruia opera se îmbogățește de-a lungul timpului prin interpretările care i se dau. Poate că nu este lipsită de importanță nici doctrina celor patru sensuri, sau doctrina celor patru lecturi, conform căreia scrierile fundamentale pot fi înțelese în patru feluri : literal, moral, alegoric și anagoric. În opinia lui Ștefan Afloroaiei sensul literal privește

⁵ Ecco,U., (2007) *Limitele interpretării*, trad. rom. de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Ediția a II-a revizuită, Iași, Polirom, p.30.

⁶ Ecco,U., *Ibidem*, p.30.

întâmplările ca atare, sensul moral - ceea ce trebuie făcut, sensul alegoric - ideile în care omul crede, iar sensul anagogic - acel lucru esențial despre care omul crede în ultimă instanță și care îi poate schimba radical modul de viață.

BIBLIOGRAPHY

1. Cornea, Paul. (1989). *Introducere in teoria lecturii*. București: Editura Minerva.
2. Costea, Octavia. (2006). *Didactica lecturii. O abordare funcțională*. Iași: Editura Institutului European.
3. Damian Nicoleta. Antonia., (2016), Proiect de cercetare doctorală: „Formarea competenței lectorale la elevii din ciclul gimnazial”, Școala doctorală de psihologie și științe ale educației, Domeniul: științe ale educației, Universitatea din București.
4. ECCO, Umberto, (2007) *Limitele interpretării*. trad. rom. de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Ediția a II-a revizuită, Iași: Polirom.
5. Neacșu, Ioan. (1990). *Instruire și învățare*. București: Editura Științifică
6. Neacșu, Ioan. (2015). *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București: Editura Polirom.+
7. Neacșu, Ioan. (2017), *Repere didactice, curriculare și pragmatic-metodologice în Didactica Lecturii Școlare*, Proiect de programă școlară – elevi din gimnaziu, Facultatea de Psihologie și Științele educației, Universitatea din București;
8. Programa opțională pentru disciplina “Lectura și abilitățile de viață”, aprobată prin O.M.E.C.T.S. nr. 3961/3.05.2012